
La cobertura informativa dels atemptats de Barcelona i Cambrils a la premsa digital catalana, espanyola i internacional (17 i 18 d'agost de 2017)

**Informe elaborat per l'equip MediaACES per a la Fundació
Consell de la Informació de Catalunya (FCIC)
27 de setembre de 2017**

Editors:

Ruth Rodríguez-Martínez i Xavier Ramon-Vegas
(Universitat Pompeu Fabra)

Equip investigador:

Cristina Perales, Marta Narberhaus, Ruth Rodríguez, Xavier Ramon (UPF); Amparo López-Meri (Universitat Jaume I), Marta Pérez Pereiro (Universidade de Santiago de Compostela); Jesús Díaz-Campo, Adoración Merino, Marian Chaparro (Universidad Internacional de La Rioja); Aitor Zuberogitia (Mondragon Unibertsitatea)

Índex

Resum executiu	3
1. Introducció	4
2. Metodologia	5
3. Resultats	7
3.1. Informar de manera acurada i precisa	7
3.2. Citar les fonts i preservar el secret professional	9
3.3. Conciliar els drets individuals amb el dret del públic a saber	11
3.4. Respectar el dret a la privacitat	13
3.5. Protegir els drets dels menors	15
3.6. Salvaguardar la presumpció d'innocència	16
3.7. Cita de nacionalitats, ètnies i creences religioses	18
3.8. Altres elements rellevants recollits en l'anàlisi	21
3.8.1. Tractament de continguts subministrats per terroristes	21
3.8.2. Espectacularització del llenguatge verbal	22
3.8.3. Utilitzar mètodes lícits i dignes per obtenir informació i evitar el plagi	23
3.8.4. Recomanació sobre manipulació d'imatges	23
3.8.5. Rectificar les informacions incorrectes	24
3.8.6. No utilitzar en profit propi informacions privilegiades i evitar el conflicte d'interessos	25
3.8.7. Recomanació sobre Internet	25
4. Conclusions	26
5. Referències	28
Annex: Compliment dels preceptes del Codi Deontològic en la mostra estudiada	29

Resum executiu

En què consisteix l'anàlisi?

El present estudi té com a objectiu examinar la cobertura periodística dels atemptats ocorreguts a Barcelona i Cambrils en el període de temps comprès entre les 17 hores del 17 d'agost i les 18 hores del 18 d'agost de 2017. El marc de referència utilitzat per realitzar l'anàlisi són els criteris establerts al Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya (*Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya*) i a les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*, promulgades conjuntament pel Col·legi de Periodistes i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya el novembre de 2016.

Quins diaris s'han analitzat?

La mostra seleccionada per a aquest estudi inclou els llocs web dels següents diaris: *Ara*, *El Punt Avui*, *VilaWeb*, *Nació Digital*, *El Nacional*, *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El País*, *El Mundo*, *The Guardian* (Regne Unit), *Le Monde* (França), *Süddeutsche Zeitung* (Alemanya) i *The New York Times* i *The Washington Post* (Estats Units d'Amèrica).

Quins objectius té l'anàlisi?

L'objectiu fonamental d'aquest estudi és conèixer com s'ha realitzat la cobertura dels atemptats per detectar aquells criteris del codi que s'han vulnerat de manera generalitzada. Es convida així als professionals de la comunicació a tenir en compte els resultats i reflexionar sobre els mateixos, per tal que serveixin de referència per al seu exercici professional.

Resultats destacables

L'anàlisi dels diaris seleccionats permet observar que la informació que s'ha publicat és precisa, acurada i s'han utilitzat mètodes lícits per obtenir la informació. No obstant això, sovint s'han descuidat principis importants com el de la protecció dels drets dels menors, el dret a la privacitat i algunes de les recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes, sobretot la referida a l'adjectivació del terrorisme.

Qui ha realitzat l'estudi?

Els investigadors que han realitzat aquest estudi, experts en deontologia periodística i retiment de comptes dels mitjans de comunicació (*media accountability*) són: Ruth Rodríguez, Xavier Ramon, Cristina Perales, Marta Narberhaus, (UPF); Amparo López-Meri (Universitat Jaume I de Castelló), Marta Pérez Pereiro (Universidad de Santiago de Compostela); Jesús Díaz-Campo, Adoración Merino, Marian Chaparro (Universidad Internacional de La Rioja); Aitor Zuberogoitia (Mondragon Unibertsitatea). Tots ells són membres del projecte d'investigació MediaACES, 'Accountability i Cultures Periodístiques a Espanya. Impacte i proposta de bones pràctiques en els mitjans de comunicació espanyols' ([MediaACES](#)), finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat (MINECO/FEDER, UE, ref: CSO2015-66404-P).

1. Introducció

D'acord amb el seu rol normatiu de servei públic (Singer, 2013), els mitjans de comunicació –ja siguin de titularitat pública o privada– han d'acomplir deures fonamentals en les societats democràtiques. Han de proporcionar la informació útil que la ciutadania necessita per entendre els afers públics i participar en la vida democràtica de forma informada (Christians et al., 2009; Delli Carpini i Keeter, 1996; Meyers, 2010). Aquest dret a rebre una informació completa, contextualitzada i responsable sobre la realitat social està recollida en els principals codis deontològics d'abast internacional, promulgats per la UNESCO (Art. 1–2), la Federació Internacional de Periodistes (Art. 1) i el Consell d'Europa (Art. 17).

Els atemptats terroristes de Barcelona i Cambrils del 17 i 18 d'agost de 2017 van colpejar Catalunya i van deixar sumits als ciutadans en un immens patiment d'angoixa i incertesa. En un context d'aflicció i dolor com aquest, els mitjans de comunicació són essencials per tal d'aportar la informació necessària que contribueixi a què la societat pugui afrontar aquesta tragèdia amb els elements que l'ajudin a interpretar els fets, a actuar de la manera més convenient i a col·laborar en tot allò que sigui necessari. Malgrat operar en un context comunicatiu marcat per la imparable acceleració dels ritmes informatius i per la lluita ferotge per la maximització de les audiències, en situacions extraordinàries com la que ens ocupa els mitjans han de proporcionar l'assossec que sigui possible dins de la gravetat de la situació viscuda, i la sensibilitat i el respecte vers les víctimes que s'espera d'ells en una societat democràtica, en el text i en la imatge. La millor manera de respondre la brutalitat és amb el respecte a la dignitat humana.

Mai una cobertura informativa a casa nostra havia generat tanta polèmica. La informació sobre els atemptats a la Rambla de Barcelona i a Cambrils feta per alguns mitjans de comunicació ha ferit la sensibilitat de nombroses persones. Altres han argumentat la defensa de la feina feta en aquelles excepcionals condicions (tot i que els que argumenten això obliden que, malauradament, hem viscut altres actes de barbàrie i haurien d'haver après d'aquelles situacions), però tot plegat ha provocat un encès debat sobre la conveniència d'haver publicat certes fotografies i informacions particularment sensibles.

Tenint en compte aquesta preocupació entre els ciutadans i els propis professionals, l'objectiu principal d'aquest estudi ha estat examinar la cobertura informativa dels atemptats de Barcelona i Cambrils a la premsa digital catalana, espanyola i internacional durant els dies 17 i 18 d'agost de 2017. S'han analitzat un total de 14 mitjans de comunicació en les seves versions *online* (*Ara*, *El Punt Avui*, *VilaWeb*, *Nació Digital*, *El Nacional*, *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El País*, *El Mundo*, *The Guardian*, *Le Monde*, *The New York Times*, *The Washington*

Post i *Süddeutsche Zeitung*) amb la finalitat de radiografiar com es va tractar la informació i fins a quin punt aquesta es va ajustar als criteris establerts al Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya (*Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya*) i a les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*, promulgades conjuntament pel Col·legi de Periodistes i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya el novembre de 2016. L'objectiu final d'aquesta recerca és reflexionar sobre la feina periodística feta perquè en el futur serveixi de referència per treballar millor, amb més precisió, independència, imparcialitat i responsabilitat.

La investigació, encarregada pel Consell de la Informació de Catalunya (CIC), ha estat realitzada durant la segona quinzena del mes de setembre de 2017 per l'equip del projecte [MediaACES](#) (*Accountability i Cultures Periodístiques a Espanya*) liderat pel Grup de Recerca en Periodisme de la Universitat Pompeu Fabra. Els analistes que han treballat en l'estudi són: Ruth Rodríguez, Xavier Ramon, Cristina Perales i Marta Narberhaus (UPF); Amparo López-Meri (Universitat Jaume I de Castelló), Marta Pérez Pereiro (Universidade de Santiago de Compostela); Jesús Díaz-Campo, Adoración Merino i Marian Chaparro (Universidad Internacional de La Rioja); i Aitor Zuberogoitia (Mondragon Unibertsitatea).

2. Metodologia

Per donar resposta als objectius d'aquest treball, els investigadors han aplicat la tècnica de l'anàlisi del contingut qualitativa (Altheide, 1996; Bryman, 2016). L'anàlisi del contingut és una tècnica àmpliament utilitzada en l'àmbit de la recerca en comunicació, que s'empra per llegir, interpretar i registrar de forma sistemàtica i exhaustiva les característiques dels missatges comunicatius utilitzant un sistema uniforme de categories (Busquet et al., 2006; Wimmer i Dominick, 2011). En el cas que ens ocupa, l'anàlisi del contingut qualitativa ha permès examinar les peces informatives incloses en una mostra de diaris nacionals i internacionals amb l'objectiu de contrastar les seves característiques amb els criteris establerts al [Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya](#) i a les [Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes](#) (CAC-CPC). Com a instruments essencials d'*accountability* o retiment de comptes de la pràctica periodística en el context comunicatiu català (Almiron et al., 2016; Rodríguez-Martínez et al., 2017), ambdós documents estableixen un contracte implícit entre els professionals i els ciutadans i, per tant, són elements clau per garantir la qualitat i l'ètica informatives.

Prenent com a base ambdós documents, es va elaborar una plantilla de codificació amb 19 categories d'anàlisi, mútuament excloents i ben ajustades als objectius de la recerca (vegeu taula 1). Cada investigador va rebre aquesta plantilla, amb l'objectiu d'aplicar-la a cadascun

dels mitjans de la mostra que se li van assignar. Seguint unes pautes comunes, els investigadors van registrar les observacions, exemples i enllaços pertinents per tal de justificar el grau de compliment de cada mitjà envers les esmentades prescripcions. Més enllà de les categories previstes, i donat que els codis deontològics “no poden contemplar cada eventualitat” (Sanders, 2003: 31), els investigadors també han disposat de la flexibilitat de poder incorporar a les seves plantilles altres observacions addicionals que han emergit de l'anàlisi dels documents.

Codi Deontològic – Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya	Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes
01. Informar de manera acurada i precisa	1.1 Autoria 1.4 Contextualització
02. Evitar perjudicis per informacions sense prou fonament	
03. Rectificar les informacions incorrectes	
04. Utilitzar mètodes lícits i dignes per obtenir informació	
05. Citar les fonts i preservar el secret professional	1.7 Relació amb els cossos de seguretat 3.1 Fonts informatives
06. Conciliar els drets individuals amb el dret del públic a saber	3.2 Advertència sobre la duresa extrema de les imatges
07. Evitar el conflicte d'interessos	
08. No utilitzar en profit propi informacions privilegiades	
09. Respectar el dret a la privacitat	1.6 Familiars de la persona autora d'un acte terrorista 2.1 Identitat de les víctimes 2.2 Privadesa de les víctimes mortals 2.3 Privadesa de les víctimes supervivents 2.5 Víctimes d'actes terroristes anteriors
10. Salvaguardar la presumpció d'innocència	1.2 Tractament de la identitat dels terroristes
11. Protegir els drets dels menors	2.4 Menors d'edat i persones vulnerables
12. Respectar la dignitat de les persones i la seva integritat física i moral	
Annex A. Recomanació sobre manipulació d'imatges	
Annex B. Recomanació sobre Internet	3.8 Ús periodístic del material audiovisual generat pels usuaris
Annex C. Recomanació sobre el plagi	
Annex D. Recomanació sobre el tractament de conflictes bèl·lics o armats	
Annex E. Recomanació sobre l'ús del terme “il·legals” referit a persones	
Annex F. Recomanació sobre la cita de nacionalitats i ètnies	1.5 Adjectivació del terrorisme
Altres observacions rellevants	1.3 Tractament de continguts subministrats per terroristes 1.7 Relació amb els cossos de seguretat 3.4 Espectacularització del llenguatge verbal

Taula 1. Categories emprades en l'estudi. En la taula s'estableixen les correspondències entre els criteris del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya i les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. Font: Elaboració pròpia.

Com s'ha esmentat anteriorment, el corpus d'anàlisi comprèn totes aquelles peces periodístiques publicades els dies 17 i 18 d'agost de 2017 sobre els atemptats de Barcelona i

Cambrils en les versions digitals dels següents mitjans de comunicació a nivell català, espanyol i internacional: *Ara*, *El Punt Avui*, *VilaWeb*, *Nació Digital*, *El Nacional*, *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El País*, *El Mundo*, *The Guardian*, *Le Monde*, *The New York Times*, *The Washington Post* i *Süddeutsche Zeitung*. La selecció de la mostra ha tingut en compte la necessitat de comptar amb diaris de referència en l'espai comunicatiu català i espanyol (tots ells amb una àmplia difusió, rellevància i impacte en l'opinió pública) i cinc rotatius de qualitat provinents de quatre contextos comunicatius diferents (Estats Units d'Amèrica, Regne Unit, França i Alemanya), àmpliament reconeguts per la seva capacitat de marcar agenda més enllà de les seves fronteres. Per assegurar la recollida íntegra dels materials publicats, la recuperació de peces s'ha realitzat a través de dues vies: (1) els motors de cerca dins dels llocs web dels mitjans estudiats; i (2) la cerca avançada mitjançant Google.

A banda del contingut textual (cos, elements de primer nivell de lectura), també s'han examinat tots aquells elements multimèdia (imatges, galeries fotogràfiques, infogràfics, vídeos i altres eines interactives) incloses en cadascuna de les peces. L'observació de tots aquests elements en 14 publicacions ha permès traçar les semblances i diferències en les aproximacions informatives als fets de Barcelona i Cambrils, revelant exemples rellevants de bones i males pràctiques des de la perspectiva de la deontologia periodística.

3. Resultats

3.1. Informar de manera acurada i precisa

L'anàlisi de les notícies publicades en les 24 hores posteriors a l'atemptat de Barcelona permet observar que en la majoria dels diaris examinats la informació que es presenta és acurada i precisa. Es pot dir que la informació estudiada respecta les prescripcions establertes al criteri 1 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya i al punt 2, sobre Transparència i Rigor, de l'Annex B (Recomanació sobre Internet) del mateix document.

Aquest és el cas del diari *El País*, en el qual es pot distingir clarament entre informació i opinió on en totes les seves informacions es recorre a fonts publicades per testificar l'autoria de l'atemptat. En el periòdic *El Mundo*, les notícies publicades es van actualitzar en temps real i quan s'al·ludeix a informacions no confirmades per les autoritats s'especifica correctament. *El Periódico de Catalunya* també compleix aquest criteri i ofereix als seus lectors informacions contrastades. Com a excepció, cal indicar la difusió per part d'aquests dos últims diaris d'una informació que apuntava que els Mossos tenien envoltat un bar a l'altura de La Boqueria, on s'haurien atrinxerat els presumptes autors. Aquesta informació va ser desmentida pels propis

Mossos d'Esquadra a través de Twitter. En el cas del diari *Ara*, a l'hora de titllar els atacs de Catalunya com a "acte terrorista" el rotatiu segueix aquestes suggerències de bon periodisme en emprar, com a fonts informatives, fonts oficials i autoritats legitimades a tal efecte. Tot i així, la necessitat de donar informació ràpida el 17 d'agost força al diari a utilitzar els condicionals a l'hora d'intentar reconstruir la història en un primer moment, cosa que fa dubtar si la [informació](#) donada està prou contrastada.

El diari *El Punt Avui* compleix amb les recomanacions del Col·legi de Periodistes de Catalunya, per les quals vetlla també el Consell de la Informació de Catalunya, i segueix les informacions publicades per fonts oficials, en concret, Mossos d'Esquadra, però també les notes de premsa d'agències. Les notícies publicades per *Nació Digital* i *El Nacional* presenten un estil cuidat i concís i la major part de les mateixes s'atribueixen a la redacció. *VilaWeb* també compleix satisfactòriament aquest criteri. Explica els fets de manera precisa i contrasta les dades, sense barrejar informació i opinió. Es respecta la presumpció d'innocència i no s'inclouen especulacions ni rumors. Es poden destacar alguns exemples en què *VilaWeb* esmenta expressament que no concreta una dada o que no inclou la imatge del presumpte autor dels fets, perquè encara no ho ha verificat. Diverses peces estan redactades amb estil interpretatiu. Aquesta interpretació es basa en dades i arguments i des d'aquesta perspectiva, es considera que manté la rigorosa separació entre fets i opinions.

Pel que fa als diaris internacionals inclosos en aquest estudi, en les informacions publicades pel rotatiu anglès *The Guardian* s'aprecia una redacció molt acurada. L'estil és sobri i s'eviten els adjectius valoratius. Les notícies es presenten amb una contextualització adequada i el diari publica diverses notícies en què es recullen les dades recopilades fins al moment. La pràctica totalitat de les notícies analitzades són elaborades per periodistes de la redacció. De la mateixa manera, en el diari francès *Le Monde* s'aprecia una redacció precisa. Tot i que la major part de les informacions publicades són notícies, s'aprecia cert to valoratiu a l'hora d'exposar els fets. El diari alemany *Süddeutsche Zeitung* compleix aquest principi, però cal assenyalar que només en un cas, en el titular i cos de la notícia es contradiuen en número de morts. La [notícia](#) es publica a les 18:16 hores del dia 17 i no es citen fonts oficials sinó mitjans espanyols.

Pel que fa als diaris nord-americans, *The New York Times* ofereix informació completa, contextualitzada i contrastada sobre els atemptats de Barcelona. Informa progressivament sobre el desenvolupament dels fets, aportant únicament aquella informació de la qual el mitjà tenia certesa en cada moment. De manera similar, *The Washington Post* també elabora una sèrie d'articles de seguiment per aportar als usuaris només la informació textual i gràfica sobre la qual hi havia certesa fins al moment en referència als atacs de Barcelona i Cambrils, evitant caure, d'aquesta manera, en especulacions i rumors.

L'únic diari analitzat que no compleix de manera general amb aquest principi és el diari *La Vanguardia*, ja que són escassos els articles que tracten de contextualitzar els atacs. Es troben peces informatives basades en fets i evidències, que tracten de reflectir els esdeveniments amb la màxima fidelitat possible, però també es publiquen altres notícies en què s'aïregen conjectures i rumors. S'inclouen aquí alguns exemples d'aquest tipus d'informacions: "A falta de confirmació oficial, tot indica que Moussa Oukabir Soprano és el terrorista que es va abalancar amb una furgoneta sobre la multitud (...) Seria el germà petit de Driss Oukabir (...)"; "Aquest tipus de declaracions [suposadament efectuades per Moussa Oukabir dos anys abans en una pàgina web de preguntes i respostes anomenada kiwi] deixaven entreveure que ja aleshores el jove podria haver estat radicalitzat".

3.2. Citar les fonts i preservar el secret professional

Seguint amb el criteri 5 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, els mitjans estudiats van aportar un ampli ventall de fonts informatives fonamentades, fiables i representatives per desenvolupar la seva cobertura dels atemptats, contribuint també d'aquesta manera a evitar perjudicis per informacions sense prou fonament (criteri 2). Les fonts es van presentar i citar amb rigor, com s'especifica també al punt 3.1. (Fonts informatives) de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. La cobertura inclou els següents tipus de fonts: (1) **Testimonis presencials** (comerciants, ciutadans de Barcelona, turistes); (2) **Fonts oficials** (Mossos d'Esquadra, Serveis d'Emergència de Catalunya, Policia Nacional –incloses instruccions a través de Twitter–; representants de la Generalitat i representats governamentals de diversos països com els Estats Units d'Amèrica, Alemanya, Itàlia, Canadà o Espanya, entre d'altres) i (3) **Agències informatives** (EPA, AP, EFE, Europa Press, Central News Agency –Taiwan–, Getty Images, AFP). Els rotatius internacionals examinats també van citar de forma habitual a altres (4) **Mitjans de comunicació** a nivell nacional i internacional (entre ells, NBC News, ABC News, CNN, RTVE, TV3, RAI, *The Telegraph*, BBC o Al Jazeera). Per exemple, diaris com [Süddeutsche Zeitung](#) van tenir com a referència, a banda de les fonts oficials, les informacions publicades per *El País* i *La Vanguardia*.

En l'esforç de contextualitzar adequadament la cobertura tenint en compte les seves causes i conseqüències, també hi van jugar un paper important les (5) **Fonts expertes**. Per exemple, *The New York Times* va comptar amb Raffaello Pantucci (director d'International Security Studies del Royal United Service Institute de Londres) o Patrick Dewael (legislador que presideix una comissió parlamentària que investiga l'atac de 2016 a Brusel·les), a més d'informes de centres de reconegut prestigi com Chatham House. Cal puntualitzar que a partir del dia 19 d'agost s'unirien més fonts expertes a la cobertura, com Bruce Hoffman, professor

de la Georgetown University i assessor del govern nord-americà sobre terrorisme; Matthew G. Olsen, ex-director del National Counterterrorism Center; o Lorenzo Vidini, director dels estudis sobre extremisme de la George Washington University. En un altre exemple, veiem com, a casa nostra, el diari *Ara* utilitza la veu d'experts de renom en aquest àmbit, entre ells l'analista de seguretat i expert en gihadisme Jofre Montoto ("[Jofre Montoto: "Barcelona estava amenaçada per Al-Aida i Daeix"](#)") i l'investigador de la Universitat de Granada i membre de l'Observatori Grup d'Estudis sobre Seguretat Internacional Alberto Bueno ("[La radicalització d'europeus i la tornada de combatnts augmenten el risc d'atemptats](#)").

De manera generalitzada també podem afirmar que la cobertura realitzada pels mitjans estudiats va preservar el secret professional. En la informació publicada sobre la persecució i tàctiques policials es respecta, en benefici de la societat i la integritat dels cossos policials, el secret de informació sobre tàctiques i posicions dels agents. A grans trets, també s'acompleix amb la obligació de pixelar, difuminar o ocultar les cares dels agents, tot i que en algunes ocasions, com per exemple en la galeria fotogràfica "[El atentado en La Rambla de Barcelona, en imàgenes](#)", publicada per *El País*, aquest precepte no es va complir. Seguint en aquest àmbit de les fonts oficials, en la seva gran majoria els mitjans mantenen una actitud de col·laboració amb els cossos de seguretat i difonen les instruccions que dirigeixen a la ciutadania. A tall d'exemple, en la notícia titulada "[Totes les instruccions dels Mossos d'Esquadra arran de l'atropellament en massa a la Rambla](#)" (*VilaWeb*) s'insereixen diversos tuits publicats pels Mossos d'Esquadra i Emergències de la Generalitat, amb enllaços als comptes d'aquests actors a Twitter. En aquests tuits es sol·licita als usuaris no difondre fotografies del dispositiu policial, quedar-se a casa, no sortir dels locals, informar-se a través de fonts oficials i contactar amb els familiars a través de les xarxes socials, per no col·lapsar les línies telefòniques.

Com s'ha especificat anteriorment, en la seva gran majoria, les fonts informatives es van citar de forma rigorosa i precisa. Malgrat tot, algunes excepcions revelen certes males praxis que caldria evitar. Per exemple, en l'article "[L'ombra de Mohammed Atta es fa present amb morts i trets a Barcelona, Cambrils i Alcanar](#)" (*VilaWeb*), es va mencionar en dues ocasions "una font", tal com s'aprecia en aquest extracte textual: "Segons una font, dins la furgoneta es va trobar documentació de l'home ferit a Alcanar. Segons una altra, es va descobrir que la furgoneta l'havia llogada l'home que havien trobat ferit a Alcanar (...)". Tot i que pel context es presumeix que són fonts de la investigació, caldria especificar-ne clarament la seva naturalesa. En un altre exemple, *Nació Digital* utilitza en la seva cobertura diverses fórmules imprecises com "fonts consultades" ("Tot i que inicialment s'havia difós la imatge de Oukabir com a principal sospitós de l'atac, seria el seu germà petit de 17 anys qui hauria participat presumptament en la massacre, segons fonts consultades per NacióDigital"). *VilaWeb* molt

puntualment fa referència a [fonts oficioses](#) (“durant hores, fonts oficioses deien que s’havia identificat Moussa Oukabir com el conductor de la furgoneta que va atemptar a la Rambla”), a les quals seria no recomanable recórrer. *El Nacional* va emprar altres fórmules imprecises com “observadors del Madrid polític” o “fòrums polítics de Madrid” en la informació titulada “[On és el rei Felip VI?](#)”. Cal afegir que la cobertura d’aquest darrer mitjà sorprèn, en contrast als altres tractaments informatius, pel fet que en menys de la meitat de les notícies no s’indica la procedència de les imatges. Moltes d’elles són captures de pantalla de tuits, portades de diaris o vídeos d’altres mitjans o usuaris de la xarxa. La inexistència d’un peu de fotografia (fet que sembla ser una marca d’estil del mitjà), impedeix aquesta necessària atribució i no aclareix, en alguns casos, el que recullen les imatges i el seu context.

Convé puntualitzar que en altres casos en què no es van identificar de forma precisa les fonts és precisament perquè es va respectar encertadament el seu dret a l’anonimat, previst dins el mateix criteri 5 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de la Informació de Catalunya. Per exemple, a petició de la pròpia font, *The New York Times* va evitar [revelar el cognom](#) de la responsable d’un restaurant on va treballar un dels presumptes autors dels atemptats. *The Washington Post* va respectar el dret a l’anonimat quan aquest va ser invocat en el cas de dos oficials d’intel·ligència a l’article “[Spanish probe points to wider network in attacks; American among dead](#)” (“Spanish intelligence officials were circulating at least four names among their European counterparts Friday, according to a Spanish intelligence official and a European intelligence official, both of whom spoke on the condition of anonymity to discuss the situation”).

3.3. Conciliar els drets individuals amb el dret del públic a saber

En aquest apartat ens centrem en l’anàlisi de la cobertura per conèixer si els diaris van conciliar de forma encertada els drets individuals amb el dret a saber, d’acord amb l’article 6 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Entre els diaris que sí van conciliar de forma adequada els drets individuals i el dret públic a saber es troba *La Vanguardia*, que va emetre en directe imatges preses als carrers de Barcelona després de l’atac i es van penjar diversos vídeos de les manifestacions de repulsa i mostres de solidaritat, però no es van mostrar imatges d’excessiva cruïda. A *El Punt Avui* la cobertura dels atemptats està recollida en format de crònica i les imatges que es publiquen guarden un escrupulós respecte per les víctimes, així com pels afectats i vianants. Tant a *Nació Digital* com a *El Nacional* també es respecta aquest principi. L’única excepció en el cas de *El Nacional* es troba en els vídeos que apareixen a la notícia “[Apareixen desenes de vídeos de l’atac de la Rambla](#)”. En el cas de *El País* l’advertència sobre la duresa extrema

de les imatges no apareix en els vídeos que van publicar. Si bé algunes imatges sobre les víctimes que el diari va publicar no van ser massa dures, [d'altres](#) sí que ho són.

En el cas de *The Guardian*, aquest tipus d'advertències no apareixen en les galeries d'imatges, però sí en el cas d'un vídeo que acompanya una de les notícies publicades pel diari. Així mateix, publica imatges de ferits però però cap d'ells es pot identificar. Per la seva banda, el diari *Le Monde* no inclou cap missatge d'advertència sobre la duresa de les imatges que publica, però no s'han detectat fotografies o vídeos amb contingut que pogués ferir la sensibilitat de lector. De la mateixa manera, *Süddeutsche Zeitung* i *The Washington Post* concilien de forma encertada els drets dels individus amb el dret del públic. Aquest darrer mitjà mostra una advertència prèvia abans de mostrar les imatges en les que, efectivament, es presenten algunes imatges de persones esteses a terra a La Rambla.

Entre els diaris que compleixen parcialment aquest principi trobem, en primer lloc, *VilaWeb*. Aquest diari decideix no difondre algunes imatges d'extrema duresa que circulen a través de les xarxes socials. Informa al lector d'aquesta decisió i exposa que prevalen els drets individuals, especialment de les víctimes, abans que el dret del públic a saber. Argumenta que aquests plans no són necessaris per explicar i entendre els fets. Explica això en la notícia titulada "[L'atemptat de la Rambla ha causat un nombre important de morts](#)", on es diu textualment: "Tot i que per les xarxes socials circulen fotografies i vídeos amb imatges de víctimes, *VilaWeb* no les publicarà, com a mostra de respecte i perquè no són imprescindibles per a il·lustrar els fets". No obstant això, malgrat les precaucions que adopta *VilaWeb*, alguns plans d'extrema duresa s'enllacen dins de la notícia "[L'atemptat de Barcelona impacta a la premsa internacional](#)", a través d'un vídeo elaborat per la cadena CNN. De manera que, finalment, els lectors de *VilaWeb* també van estar exposats a la cruesa d'aquestes imatges ja que el diari no els va alertar prèviament.

Una situació similar es troba a *The New York Times*. En línies generals, i d'acord amb l'article 6 del Codi Deontològic, cal posar de manifest que el diari va conciliar de forma encertada els drets dels individus amb el dret del públic a rebre una informació el més completa possible del que estava succeint. En el vídeo "[What Happened in Deadly Terror Attacks in Spain](#)" s'ofereixen imatges enregistrades pels usuaris on breument es mostren plans de víctimes mortals i víctimes supervivents a Barcelona i Cambrils, però no es mostra sang ni es presenten a través de plans curts, i per consegüent, les persones que hi apareixen no són identificables. La peça audiovisual no cau en el morbo i el sensacionalisme. Tot i això, és rellevant destacar que abans del seu inici s'adverteix de la duresa de les imatges, respectant així el precepte 3.2. de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. Però malgrat aquesta advertència en el tractament audiovisual, cal mencionar que en la peça "[Van Hits Pedestrians](#)

[in Deadly Barcelona Terror Attack](#)” no es prenen les mateixes precaucions amb les imatges. L'article inclou dues fotografies de Sergi Alcàzar (*El Nacional*). En [una](#) d'elles es mostra un ferit a terra sent assistit; l'[altra](#) mostra diverses persones (totes elles identificables) ferides lleus en la sala d'espera d'un hospital, amb la roba tacada de sang i amb un estat clarament de *shock*.

Aquells diaris en els quals aquest principi no es respecta són, en primer lloc, *El Periódico de Catalunya*. La recomanació sobre la duresa extrema de les imatges no s'ha seguit, ja que hi ha fotografies en què es pot reconèixer a víctimes, entre ells menors, tant a la portada del dia 18, com en la primera selecció d'imatges que es va publicar el [dijous 17](#). Al diari *Ara* hi ha tot un seguit d'imatges que van ser publicades que no apel·len a la sensibilitat i fins i tot la [protecció](#) de les víctimes, agents o menors queda sense protegir i pixelar. Un clar exemple al respecte són algunes de les fotografies que el diari ofereix el 18 d'agost sota el títol “[L'atemptat de Barcelona en imatges](#)”. S'hi poden veure menors afectats sense que es pixelin les seves cares; Mossos d'Esquadra i policies sense protegir la seva identitat o una imatge de situació en la que es pot veure clarament l'atenció de personal sanitari a una víctima que es veu immobilitzada i entubada a terra. Una situació similar s'aprecia en el diari *El Mundo*, on es comparteixen diferents [vídeos](#) amb dures imatges penjats a Twitter pels usuaris que es trobaven al lloc de l'atemptat, tant de Barcelona com de Cambrils. En cap moment es fa al·lusió a la duresa extrema de les imatges.

3.4. Respectar el dret a la privacitat

En l'article 9 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes es recull la idea que “les persones han de ser tractades amb respecte i dignitat, particularment les més vulnerables”. Anàlitzem en aquest punt aquells diaris que sí que han respectat aquest principi i els que no. En el cas de *El Punt Avui* hi ha un gran respecte en la privadesa de les víctimes i afectats tant pel que fa als materials gràfics com en la redacció de les peces. Similar cura s'aprecia a *Nació Digital* i *El Nacional*, diari en el qual en les informacions analitzades no apareixen esmentats familiars dels presumptes terroristes, excepte el vincle de família que uneix dos dels presumptament implicats en els atemptats, els germans Driss i Moussa Oukabir. Pel que fa a la identitat de les víctimes, només se citen les nacionalitats dels morts. No obstant això, es desvetllen les identitats de l'australiana Jumarie Cadman, mare del nen desaparegut Julian Cadman, i de Julia Monaco, la supervivent d'atemptats anteriors.

El diari *El País* també es troba entre els mitjans que respecten aquest criteri, encara que és cert que en una [galeria de fotografies](#) publicada al diari moments després de l'atemptat apareixen diverses persones i no és segur que donessin el seu consentiment per a ser fotografiades. Així

mateix, el diari *La Vanguardia* respecta aquest principi ja que en les imatges publicades no es pot reconèixer a les víctimes. Aquest diari va publicar, però, un reportatge sobre diverses de les víctimes amb fotos de la seva vida, la fotografia de Julian Cadman –menor d'edat desaparegut–, i les dades de la vida privada de Driss Oukabir, germà d'un dels presumptes autors de l'atemptat.

Al diari *Ara* veiem que en línies generals s'intenta acomplir amb aquesta prescripció. Tot i això, crida l'atenció la identificació amb nom i cognoms del germà d'un dels presumptes autors dels fets. Pel que fa a les víctimes de l'atac, sobretot es resalta les seves [nacionalitats i edat](#), protegint en tot moment la seva identitat i deixant en mans de les autoritats la publicació d'informació sensible. *VilaWeb* tampoc facilita la identitat de les persones mortes i ferides. No obstant això, des del seu lloc web s'enllaça el teletip de l'agència de notícies Europa Press, que sí que va publicar una informació aportant la identitat de les víctimes, i en la qual s'inclou una fotografia d'una víctima, que resulta innecessària.

Tant *Le Monde* com *The Guardian* respecten aquest principi i en cap cas revelen la identitat de les víctimes, encara que tots dos diaris indiquen la nacionalitat de les mateixes. El diari alemany *Süddeutsche Zeitung* compleix aquest principi, ja que en cap cas s'esmenten familiars de les persones autores de l'acte terrorista i en les [imatges de l'atemptat](#) en què es mostren víctimes aquestes no poden ser identificades ja que es veuen de lluny i d'esquena. Després de la confirmació a través de fonts oficials, *The New York Times* va informar dels noms de les víctimes mortals dels atemptats. Al esperar aquesta confirmació es va respectar el punt 2.1 (Identitat de les víctimes) de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes* que inequívocament especifica que “en actes terroristes, la identitat de les víctimes només es pot difondre un cop sigui facilitada, amb caràcter oficial, per les autoritats”. No obstant això, en l'article “[In Terror Attacks in Spain, a Global Community of Victims](#)” el diari va difondre les fotografies d'algunes de les víctimes.

Un dels diaris que, clarament, no respecten aquest principi és *El Periódico de Catalunya*, a causa del material gràfic emprat a la portada del dia 18 i en les imatges publicades la tarda del [17 d'agost](#), ja que mostren les víctimes de l'atemptat. En el cas de *El Mundo*, s'informa sobre els familiars dels autors de l'atemptat, sempre després que les autoritats confirmessin la seva identitat, i amb el consentiment de les mateixes, de manera que es pot dir que aquest rotatiu va respectar el seu dret a la privacitat. No obstant això, pel que fa a la identitat de les víctimes, la privacitat de les víctimes mortals i la privacitat de les víctimes supervivents, el diari no va respectar aquests drets. L'autoria del [vídeo](#) no es pot atribuir al diari, encara que apareix al canal de *El Mundo* amb la seva marca d'aigua a la part superior, però en ell es pot veure clarament la identitat de les víctimes supervivents, així com algunes de les mortals.

D'altra banda, *The Washington Post* dedica un article 18 d'agost a la mort del ciutadà nord-americà Jared Tucker. La fotografia utilitzada és demanada a la família i el llenguatge utilitzat és correcte, però s'inclouen alguns detalls del *background* de la víctima que estan extretes d'altres fonts, concretament de la [pàgina](#) del seu casament. Una altra peça de *The Washington Post* dedicada a parlar de les víctimes confirmades és "[People from 34 countries were hurt or killed in the Spain attacks. Here are their stories](#)". Molta de la informació que inclou aquest article està tractada amb respecte, compaginant la necessitat d'apel·lar a la història humana de les víctimes confirmades amb el deure d'"evitar les intromissions innecessàries i les especulacions gratuïtes sobre els sentiments i circumstàncies", com s'especifica en el criteri 9 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, secundat pel Consell de la Informació de Catalunya. Malgrat tot, cal puntualitzar que es presenten algunes frases extretes de xarxes socials que clarament podrien ser prescindibles.

3.5. Protegir els drets dels menors

Un dels principis del Codi Deontològic que s'ha vulnerat de forma més generalitzada és el que fa referència a la protecció dels drets dels menors. Dos dels pocs diaris que sí han respectat aquest principi han sigut *VilaWeb* i *El Mundo*. En aquest darrer, fins i tot en el cas de les víctimes, no es van utilitzar imatges, noms o altres dades dels menors. En un dels [vídeos](#) que publica es poden veure alguns menors, però no és possible discernir la seva identitat.

En el cas de *El País*, es proporciona informació sobre un dels suposats terroristes que era menor d'edat, Moussa Oukabir. Aquest diari va publicar un [reportatge](#) sobre les conseqüències penals per a ell dels atemptats, el que contradiu una de les recomanacions del CIC en la qual s'explica que "cal evitar la difusió de la identitat dels menors quan apareixen com [...] inculpats en causes criminals". En aquest mateix principi s'afegeix que, "com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares", cosa que no es compleix, ja que apareix la identitat i una fotografia del menor. De la mateixa manera, en les imatges publicades per *El Periódico de Catalunya* apareixen menors entre les víctimes mortals i les víctimes supervivents, de manera que no s'ha protegit la seva privacitat. Al diari *Ara*, també anatem la [identificació](#) de tots els detinguts acompanyant-los de fotografia i una breu descripció on s'indica el lloc de naixement, edat i nacionalitat, així com la població de residència, dels presumptes autors, un d'ells menors d'edat, la qual cosa vulnera l'Art. 11 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya ("Protegir els drets dels menors").

La Vanguardia, per la seva banda, també difon fotografies i informació personal sobre Moussa Oukabir. Així mateix, dóna compte de la desaparició del menor d'edat Julian Cadman. Encara

que les seves fotos apareixen pixelades, es fa pública la seva identitat, però s'especifica que ha estat el seu avi, Tony Cadman qui ha penjat aquesta informació al seu compte de Facebook. A les pàgines de *El Punt Avui* apareix una notícia en què es revela la identitat del menor [Julian Cadman](#) i la crònica explica que la seva mare es trobava ingressada en un hospital català. El cas de Julian Cadman es repeteix de nou a *El Nacional*, on la identitat del menor apareix protegida excepte en la notícia "[Desaparegut un nen australià de 7 anys després de l'atropellament a La Rambla](#)", de qui no s'esmenta el nom de pila, però sí el cognom, en desvetllar la identitat de la seva mare. El menor apareix en una fotografia que ha difós la família a les xarxes socials per facilitar la seva cerca. Encara que l'aparició de la foto pot justificar-se en aquest cas com a part d'un servei públic, en el qual el mitjà contribueix a la recerca del menor, un lector es queixa en els comentaris: "Es una vergonya que no hagueu pixelat la cara del nen. Molt malament!".

Els diaris internacionals tampoc protegeixen els drets dels menors. El britànic *The Guardian* no revela la identitat de menors que hagin pogut ser víctimes de l'atac, però publica imatges de menors desallotjant la zona afectada per l'atemptat. De la mateixa manera, en el diari *Le Monde* es publica una [fotografia](#) on poden identificar menors. La fotografia de [Moussa Oukabir](#), de 17 anys, apareix a *The New York Times* malgrat el criteri 11 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya que especifica que "cal evitar difondre la identitat dels menors quan apareixen com a víctimes, testimonis o inculpats en causes criminals". Si bé la seva identitat va ser divulgada per les fonts policials, és dubtós que el mitjà hagi de redifondre la seva imatge. Convé mencionar que *The New York Times* no va publicar, al contrari que *The Washington Post*, la fotografia de [Julian Cadman](#). Convé recordar que la inclusió d'aquesta imatge sense pixelar presentaria dubtes des d'un punt de vista deontològic, atenent al criteri 11 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya i al punt 2.4 de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*.

3.6. Salvaguardar la presumpció d'innocència

Diversos dels mitjans examinats van respectar escrupolosament la presumpció d'innocència, acomplint així amb l'article 10 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya i el punt 1.1. de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*. Rotatius internacionals com *The New York Times*, *The Washington Post* o *The Guardian* van emprar de forma sistemàtica les fórmules més habituals previstes per aquests casos, com ara el terme "sospitosos", tant en l'interior dels textos ("Seven suspects in the attacks"; "Five of the suspects are dead") com en els elements del primer nivell de lectura ("[Cambrils: five terror suspects killed as second attack follows Las Ramblas](#)"). En la mateixa línia, mitjans nacionals com *Ara*, *El Punt Avui*, *VilaWeb*, *El Mundo* o *El País* van referir-se sempre als suposats terroristes com a "sospitosos" o "presumptes terroristes" i van ser consistents en l'aplicació

d'aquesta fórmula al llarg de les peces informatives que van publicar. Per exemple, en l'article "[Un atentado terrorista en Barcelona provoca al menos 13 muertos](#)", publicat per aquest darrer rotatiu, s'inclouen construccions com "Driss Oukabir, que presuntamente alquiló el vehículo" o "Está vinculado, presuntamente, con una explosión ocurrida la noche del miércoles en un edificio de esa localidad". Altres exemples de bona praxi s'aprecien en frases com "[han mort els cinc presumptes terroristes](#)" o "[El sospitós que ha investit una agent dels Mossos](#)", ambdues publicades per *El Punt Avui*.

En línies generals, els diaris estudiats només van donar a conèixer les identitats i les fotografies dels presumptes terroristes quan aquestes van ser comunicades per les fonts policials (Policia Nacional i Mossos d'Esquadra). N'és un exemple la peça de *Le Monde* "[Attentats à Barcelone et Cambrils : le point sur l'enquête](#)", que publica els noms i les edats de les persones arrestades un cop la informació és facilitada per la policia catalana. Malgrat tot, cal remarcar que esporàdicament es van produir errors per difondre aquesta informació abans d'hora. Tot i que *Nació Digital* va salvaguardar habitualment la presumpció d'innocència dels sospitosos remarcant el terme "presumpte", es van publicar les seves fotografies i identitats a la peça "[Els Mossos busquen quatre fugitius vinculats als atemptats](#)" (18 d'agost) quan encara aquesta informació no havia estat difosa per les autoritats, sinó només per altres mitjans de comunicació: "Segons publiquen diversos mitjans, els seus noms són: Moussa Oukabir, Mohamed Hychami i Younes Abouyaaqoub, veïns de Ripoll, i Said Aallaa, de Ribes de Freser. Els quatre són d'origen marroquí i tenen 17, 24, 22 i 18 anys respectivament".

Això contrasta amb la bona praxi d'altres rotatius, com per exemple *Süddeutsche Zeitung*, que en la peça "[Was wir über den Anschlag in Barcelona wissen](#)", també publicada el mateix 18 d'agost, es va limitar a dir que altres mitjans espanyols havien dit el nom d'un dels presumptes autors. El mitjà alemany reconeix que no està clar quin paper ha jugat aquesta persona en l'atemptat i, per tant, decideix no facilitar-ne el nom. De forma similar, *VilaWeb* va decidir no publicar el nom i la fotografia d'un dels presumptes autors de l'atemptat perquè no havia pogut confirmar aquesta informació. En la peça "[La policia cerca la persona que ha llogat les dues furgonetes](#)" s'explicita el següent: "Alguns mitjans han difós la fotografia del presumpte autor, però *VilaWeb* no ha pogut confirmar que sigui la persona cercada ni que sigui l'autor de l'atac". Una hora més tard, i un cop la policia ha confirmat la identitat de Driss Oukabir, el mitjà decideix publicar un teletip firmat per l'Agència Catalana de Notícies (ACN) – "[Identificat un dels presumptes autors de l'atemptat a la Rambla](#)" – amb aquesta informació.

Això no significa però, que de forma puntual, els mitjans esmentats també oblidessin de fer servir de forma consistent les fórmules de "sospitosos" o "presumptes". Per exemple, en la peça "[Què sabem fins ara de l'atemptat a la Rambla de Barcelona?](#)" *VilaWeb* salvaguarda

adequadament la presumpció d'innocència amb frases com "Segons que ha informat TV3, un dels presumptes autors ha estat abatut per la policia al municipi de Sant Just Desvern" o "Els Mossos d'Esquadra van trobar ahir una segona furgoneta a Vic, a la carretera de Manlleu, que presumptament havia estat llogada per a fugir després de l'atemptat". Tot i això, en l'article "[Investiguen si els terroristes preparaven un atemptat a Barcelona amb les bombones d'Alcanar](#)" caldria haver inclòs el qualificatiu "presumptes" en el titular i també en la frase "Els investigadors sospiten que els terroristes pretenien atemptar al centre de Barcelona amb les bombones de butà de la casa d'Alcanar, segons han explicat a l'ACN fonts de la investigació".

Per la seva part, *El Nacional* també va respectar habitualment la presumpció d'innocència amb expressions com "presuntos terroristas", "posibles sospechosos" o "Moussa Oukabir, presunto autor del atentado de Barcelona", malgrat que en alguns titulars mencionin senzillament "terroristes", com en el cas de la peça "[Un mosso sol va abatere els cinc terroristes de Cambrils](#)", publicada el 18 d'agost. De forma similar, en la peça "[Younes Abouyaaqoub era un chico muy tímido, nunca se metía en líos](#)", de *La Vanguardia*, s'explicita "tres de los cuatro terroristas (Moussa Oukabir, Younes Abouyaaqoub y Mohamed Hychami) residían o incluso había nacido en Ripoll, por lo que eran conocidos para la mayoría de sus vecinos. Todos - también Said Aallaa, de Ribes de Freser- fueron abatidos en Cambrils menos uno: Abouyaaqoub". Veiem doncs, que en aquest cas no s'utilitza el qualificatiu "presumptes" o "sospitosos".

3.7. Cita de nacionalitats, ètnies i creences religioses

En línies generals, els diaris examinats fan un ús rigorós i responsable dels continguts de les seves peces sobre els atemptats de Barcelona i intenten no alimentar la islamofòbia quan, equivocadament, des de diversos sectors es pretén barrejar religió i terrorisme. Dos exemples de bona praxi publicats per *El Punt Avui* ens ajuden, precisament, a establir inequívocament aquesta distinció. En primer lloc, en la peça "[Montoto espera que l'atemptat no estigmatitzi la comunitat musulmana](#)" es destaquen les declaracions de l'analista en seguretat i expert en gihadisme Jofre Montoto: "A partir d'ara, Jofre Montoto espera sobretot que l'atemptat de Barcelona no provoqui "una estigmatització de la comunitat musulmana", perquè, de fet, els terroristes, amb aquest tipus d'accions, "també busquen aquesta estigmatització, el terrorisme i l'extrema dreta i la intolerància es retroalimenten". Per això, adverteix l'expert, "la feina que s'ha de fer en tot moment no només implica la seguretat i la policia, sinó que també cal educació a les escoles, als instituts... No podem baixar la guàrdia en cap moment". En segona instància, en l'article "[Barcelona respon: 'no tinc por'](#)" es recalca que "La Plaça de Catalunya estava plena de milers de ciutadans, entre els quals s'ha pogut veure representants de totes

les confessions religioses, inclosa la musulmana, que ha volgut ser present per mostrar la seva repulsa pels atacs". En la mateixa línia, a "[Així ha reaccionat el món islàmic als atemptats de Barcelona](#)" l'*Ara* posa de manifest que "la població musulmana al món és d'uns 1.800 milions de persones, la immensa majoria dels quals no combreguen amb els mètodes d'Estat Islàmic". En un altre exemple rellevant, en el seu relat "[Barcelona som tots, però els uns més que els altres](#)" publicat a *VilaWeb*, la ciutadana Neus Sánchez fa una crida contra el racisme. Per la seva part, a través del reportatge "[Cómo explicar a los niños lo ocurrido en el atentado de Barcelona](#)", *La Vanguardia* també contribueix a treballar per evitar el discurs de l'odi.

Encertadament, en la majoria de cops els mitjans analitzats a nivell nacional van optar per adjectivar el terrorisme com a "terrorisme gihadista" enlloc d'emprar expressions errònies com "terrorisme islàmic". En són exemples clars les peces "[Los terroristas no son nada religiosos](#)" (*El País*) o "[El Estado Islámico reivindica el atentado de Barcelona](#)" (*El Mundo*). L'article "[Barcelona és el principal focus de radicalització gihadista de l'Estat](#)" (*El Nacional*), del 18 d'agost, és conscient amb la terminologia al especificar "focus gihadista" o "terrorisme gihadista".

En altres casos però, els mateixos diaris no es va respectar de forma consistent aquesta precaució. En la peça de *El País* "[El yihadismo ha causado más de 600 muertos en la UE desde 2004](#)", s'adjectiva el terrorisme com a gihadista en el titular però s'inclouen les expressions "terrorismo islamista" o "Ocho países han sufrido ataques islamistas con víctimas mortales". En l'editorial de *El Mundo* "[Unidad y firmeza en la lucha contra el yihadismo en toda Europa](#)", publicat el 18 d'agost, es fa referència a "terrorisme islàmic", fet que revela que el mitjà no va respectar de forma completa el punt 1.5 de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes* (1.5 Adjectivació del terrorisme) que recorda que "els actes terroristes els cometem individus, no països, ètnies o religions" i que especifica, per consegüent, que "caldrà no adjectivar el terrorisme en funció de l'origen, l'ètnia o la religió". El mateix error és comès per *La Vanguardia*, no només en la seva portada del dia 18 d'agost (on es qualifica els atacants d'islamistes) sinó també a través de notícies com "[Catalunya concentra la mayor actividad radical islámica de España](#)", on es pot llegir el següent: "Tal concentración de musulmanes fue vista inmediatamente por los grupos internacionales radicales y que tienen una visión más rigorista del islam, como los salafistas, como una extraordinaria ventana para extender sus proclamas contrarias al estilo de vida occidental y a su tradición democrática. Los oratorios se convirtieron rápidamente en lugares donde amplificar sus mensajes. Los centros de credo y oración se convirtieron en lugares de interés policial por cuanto imanes y fieles se mezclaban allí. Las mezquitas y oratorios han sido con frecuencia lugares donde se ha buscado personas susceptibles de ser captadas y radicalizadas."

En els diaris internacionals analitzats també es poden observar casos de bona i mala praxi pel que respecta a aquest precepte. Per exemple, en totes les peces examinades *The Guardian* va fer referència al terrorisme gihadista, com il·lustra l'article "[Nature of Las Ramblas attack provides harsh lessons in fight against terror](#)", on s'indica el següent: "In 2004, Spain was the target of the bloodiest jihadi attack on European soil when commuter trains were bombed by al-Qaida sympathisers in Madrid". En contrast, *The New York Times* fa referència freqüentment a l'Islam ("Islamist militants"; "Islamist extremist", "radical Islam") en les seves notícies i peces editorials com "[After the Terror in Barcelona](#)".

A banda d'aquest qualificatiu recurrent, en diversos mitjans nacionals i internacionals es menciona en múltiples ocasions l'origen marroquí dels presumptes responsables de l'atac. Aquesta repetició pot contribuir a estigmatitzar aquest origen nacional i a criminalitzar el fet migratori en general, com es recorda a l' *Annex F: Recomanació sobre la cita de nacionalitats i ètnies* del Codi Deontològic. Aquest èmfasi en relacionar l'extremisme amb la comunitat marroquina es pot observar, per exemple, en l'article de *The New York Times* "[Spain, a Leader in Foiling Attacks, Falls Victim to One Anyway](#)". Diverses frases incloses en la peça, com "And despite its efforts at integration, Spain has struggled with extremist currents inside its Moroccan communities" o "Almost all of the dozen suspects in Thursday's attacks have been identified as Moroccans or of Moroccan origin. That is the same background as the ringleader and the foot soldiers of the Paris attack on Nov. 13, 2015, as well as of the men who rolled suitcase bombs into the Brussels airport on March 22, 2016" en son una clara mostra. De forma molt similar, a "[Spanish probe points to wider network in attacks; American among dead](#)", *The Washington Post* inclou el títol "Moroccan connection" i a banda d'esmentar les noms dels responsables, repeteix de forma sistemàtica la nacionalitat, fet que pot repercutir potencialment sobre la percepció dels lectors respecte aquest origen. A continuació se'n reproduïxen dos fragments il·lustratius: (1) "Spanish counterterrorism officers were scrambling to untangle the terrorist network, which involved at least four Moroccan citizens under age 25, according to intelligence officials. In addition to those four, authorities have detained three Moroccan men and a Spaniard"; (2) "The nationality of the men was sure to raise alarm in European counterterrorism circles. Moroccan networks also were connected to major terrorist attacks in France and Belgium in recent years. Spain has a significant Moroccan population, and there has been a spike in arrivals of migrants from Morocco by sea this year". En les seves cobertures, *Le Monde* i *The Guardian* mencionen també aquesta dada, però de forma breu i sense dedicar-li un espai tan prominent.

Un cop la informació és confirmada per les fonts policials, l'origen marroquí / magrebí d'alguns dels sospitosos de l'atac també passa a ser considerada un element noticiable per múltiples diaris a nivell domèstic, com ara [El País](#), [Ara](#) o [El Nacional](#). *VilaWeb* segueix en

termes generals la recomanació d'evitar mencionar la procedència o la nacionalitat dels presumptes autors, tal com s'aprecia a les peces "[Què sabem fins ara de l'atemptat a la Rambla de Barcelona?](#)" o "[Minut a minut: seguim en directe l'última hora de l'atemptat a Barcelona](#)". No obstant, en altres ocasions, el mitjà considera noticiable especificar la nacionalitat dels protagonistes de la notícia, especialment quan les autoritats ofereixen les dades en una roda de premsa (vegeu: "[Trapero confirma que l'explosió d'Alcanar va obligar els atacants a actuar 'a la desesperada'](#)"). En aquests supòsits, quan el mitjà prima l'interès informatiu i cita la nacionalitat, el Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de la Informació de Catalunya suggereixen que s'apliqui la mesura sempre, sigui d'on sigui d'on procedeixin els subjectes. En aquest sentit, *VilaWeb* es mostra equànime, com suggereix l'anàlisi de l'article titulat "[Un atemptat calcat: furgonetes contra vianants als principals punts turístics d'Europa](#)", que realitza un repàs cronològic a altres atemptats anteriors, en què també s'inclou una acció comesa contra la comunitat musulmana, el presumpte responsable de la qual és un ciutadà gal·lès.

A banda de tot l'esmentat, cal recalcar que l'ús del terme "il·legal" no es va mencionar en cap cas per referir-se a algun dels sospitosos de l'atemptat que no havia nascut a Espanya, respectant així l'Annex E del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

Finalment, la nacionalitat de les víctimes i dels ferits és àmpliament recollida com a element informatiu fonamental per tots els mitjans, sense que representi cap perjudici per a l'Annex F del Codi Deontològic. Un exemple il·lustratiu en la difusió d'aquesta informació es pot observar a l'article "[Barcelone à son tour frappée par l'EI](#)" de *Le Monde*. De forma esporàdica, la menció de certes nacionalitats es va a dur a terme amb una finalitat més anecdòtica o irònica que no pas informativa. Això s'observa en dos exemples de *El Nacional*: "[El exceso de generosidad de un taxista marroquí](#)", que fa referència a un tuit viral sobre un taxista marroquí que va portar gratuïtament en el seu cotxe a una persona gran; i "[Una australiana sobrevive a los atentados en Barcelona, Londres y París](#)".

3.8. Altres elements rellevants recollits en l'anàlisi

3.8.1. Tractament de continguts subministrats per terroristes

Donada la seva rellevància informativa, els mitjans examinats van mencionar el comunicat en què Daesh reivindicava l'autoria dels atemptats, especificant la font (l'agència de notícies Amaq) i el lloc web on s'havia publicat la informació (el portal SITE). Encertadament però, cap d'ells va incrustar ni enllaçar a cap vídeo editat ni altre tipus de material textual o audiovisual creat per Estat Islàmic. Si bé alguns rotatius com [The Washington Post](#) o [Süddeutsche Zeitung](#)

van abstenir-se de mostrar cap element vinculat a Daesh, altres diaris com *El País* van mostrar únicament una captura en àrab del missatge d'ISIS (vegeu "[El Estado Islámico asume la autoría del atentado de Barcelona](#)"). Per la seva part, a "[Estat Islàmic s'atribueix l'atemptat de Barcelona](#)", *VilaWeb* va publicar una captura de pantalla, però s'alerta que Amaq és una agència de notícies propagandística d'Estat Islàmic, de manera que el lector pot entendre que es tracta d'informació interessada i condicionada. Actuant de forma molt curiosa en la selecció i contextualització del material disponible, els diaris estudiats van complir amb el punt 1.3. de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes*, que especifica que cal evitar "difondre i enllaçar els missatges propagandístics difosos pels terroristes".

3.8.2. Espectacularització del llenguatge verbal

En un moment tan transcendent i delicat per a l'opinió pública, la cobertura dels mitjans estudiats es va caracteritzar per un estil neutre, sobri i informatiu, en què generalment no es va fer ús d'un llenguatge morbós que conduís al sensacionalisme i a la dramatització dels fets. Tampoc s'especula, per tant, amb els sentiments o emocions de les víctimes. Sovint, en la narració de les històries personals viscudes per algunes de les víctimes s'apel·la a la història humana, fet que afegeix un cert component de dramatisme a la informació, sense arribar a ser excessiu. N'és un exemple l'article "[American confirmed dead after Barcelona terrorist attack shatters honeymoon](#)" (*The Washington Post*), que entre d'altres, inclou la frase "The sun shone down — and terror approached". En algunes ocasions però, el dramatisme és més accentuat, com per exemple en la crònica "[Lo que he visto es un auténtico desastre. El pánico se apodera del centro de Barcelona tras el atropello de gente en la Rambla](#)" (*El País*) o "[Medianoche en el corralito del terror](#)" (*El Mundo*), on els periodistes van utilitzar les declaracions a testimonis –que possiblement no estaven en condicions de parlar en aquells moments– per dramatitzar la situació. En altres casos, com ara en el vídeo "[Así fue abatido el quinto terrorista de Cambrils](#)" (*El País*), on es veu com la policia abat un dels terroristes de Cambrils, el sensacionalisme és clarament manifest.

En clara connexió amb el sensacionalisme, convé apuntar un element respecte a la trivialització informativa. A *El Nacional*, és sorprenent assenyalar que gran quantitat de peces informatives generades els dies 17 i 18 d'agost pels atemptats no sempre recullen informació rellevant. En el corpus analitzat apareixen notícies, la majoria molt breus, que comenten les reaccions publicades en tuits de figures destacades de l'esport com Pep Guardiola o Iker Casillas, el que, al nostre entendre, no deixen de ser qüestions anecdòtiques i, per tant, escassament significatives en el flux informatiu.

3.8.3. Utilitzar mètodes lícits i dignes per obtenir informació i evitar el plagi

Es presumeix que els diaris analitzats van utilitzar mètodes lícits i dignes per a obtenir la informació sobre els atemptats, acomplint així amb el criteri 4 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya. Així ho corrobora la correcta consulta i identificació de les fonts informatives en els seus textos, fotografies i materials audiovisuals. El contingut de les notícies es pot rastrejar fàcilment, doncs les nodreixen amb les aportacions de fonts oficials (rodes de premsa, comunicats, tuits de les institucions), de testimonis ciutadans, materials propis i d'altres mitjans i agències informatives (vegeu apartat 3.2. *Citar les fonts i respectar el secret professional*). No s'ha detectat cap contingut que resulti sospitós en quan a la seva autoria, respectant així l'Annex C del Codi Deontològic (*Recomanació sobre el plagi*). Tampoc s'aprecia l'ús de càmeres ocultes o altres mètodes subrepticis o enganyosos per obtenir la informació. Dit això, convé ressenyar que *El País* va publicar un àudio de la Policia de Barcelona on es parlava de la fugida del conductor de la furgoneta i de les primeres víctimes. El mitjà no explica en la peça "[La policia de Barcelona: 'L'autor és un individu d'un metre setanta'](#)" com van obtenir aquesta gravació. Senzillament, s'afirma: "*El País* ha tingut accés a l'àudio de l'enregistrament en què la policia de Barcelona informa de l'atropellament que s'ha produït al centre de la ciutat" i "*El País* accedeix a les converses de la policia minuts després de l'atropellament. Si bé la inclusió de dos vídeos de càmeres de seguretat a la peça de *La Vanguardia* "[Los vídeos del atropello mortal de la Rambla en el atentado de Barcelona](#)" podria estar justificada des del punt de vista informatiu, no s'explicita com es van obtenir aquests enregistraments, fet que representa un altre exemple de manca de transparència en la provisió de la informació.

3.8.4. Recomanació sobre manipulació d'imatges

No hi ha cap cas en la mostra analitzada que indiqui que s'han manipulat imatges estàtiques o en format audiovisual. En línies generals, les fotografies estan ben referenciades amb el seu peu i s'atribueix correctament la seva font. Si bé algunes de les imatges no són exemplificants en termes, per exemple, del respecte a la privacitat (vegeu la galeria de *El Periódico de Catalunya* "[Atentado terrorista en las Ramblas](#)" o la selecció elaborada per *El País*, "[El atentado en La Rambla de Barcelona, en imágenes](#)"), totes elles apareixen perfectament identificades. L'excepció més notable a aquesta tendència és el diari *El Nacional*, on la majoria d'imatges de la mostra (tret de les de Sergi Alcàzar) no estan signades i tampoc compten amb peu de fotografia, fet que les deixa sense context. Els vídeos editats per diversos mitjans com *The New York Times* o *The Washington Post* presenten la informació de forma clara i directa, sense artificis en el muntatge audiovisual. Altres mitjans com *VilaWeb*, publiquen vídeos sense editar (seqüències d'imatge i so ambient enregistrades de forma continua, sense edició ni veu

en off), corresponents a les concentracions organitzades en repulsa pels atemptats (vegeu, per exemple: '[No tinc por', clama la plaça de Catalunya després de l'emotiu minut de silenci per les víctimes de Barcelona](#)'). El mateix mitjà també difon vídeos d'altres mitjans de comunicació, sense retocar o modificar, com s'aprecia a la peça "[L'atemptat de Barcelona impacta a la premsa internacional](#)".

3.8.5. Rectificar les informacions incorrectes

Tot i tractar-se de diaris digitals –on les actualitzacions i eventuais correccions en les peces publicades es poden anar fent a mesura que sorgeix informació nova–, convé destacar aquells casos de bona praxi on els mitjans expliciten i expliquen als seus lectors que s'han produït rectificacions. Per exemple, en la notícia "[L'ombra de Mohammed Atta es fa present amb morts i trets a Barcelona, Cambrils i Alcanar](#)", es decideix eliminar el nom d'un hotel presumptament vinculat a la investigació dels atemptats de l'11-S, a petició de la direcció de l'establiment. En el text es contextualitza i s'explica la decisió presa. També es corregeixen o es matisen dades difoses anteriorment. Pot veure's un altre exemple en la notícia titulada "[Trapero confirma que l'explosió d'Alcanar va obligar els atacants a actuar 'a la desesperada'](#)". *VilaWeb* atribueix a fonts oficioses la informació incorrecta que els Mossos d'Esquadra aclareixen en relació amb l'autoria de l'atemptat a La Rambla de Barcelona. Així s'explica a la notícia: "Malgrat que, durant hores, fonts oficioses deien que s'havia identificat Moussa Oukabir com el conductor de la furgoneta que va atemptar a la Rambla, Trapero ha dit que se'l cerca, però que no s'ha conclòs que sigui l'atacant. Així doncs, el conductor no està identificat i no es descarta que sigui un dels abatuts a Cambrils". En un altre cas destacable, *La Vanguardia* va difondre a través del seu compte de Twitter oficial la informació relativa a un home atrinxerat en el bar 'Luna de Istanbul', informació que després va desmentir en la peça "[Ningún atrincheramiento en un bar cercano a Les Rambles](#)".

En l'àmbit internacional, es remarcable la rectificació publicada pel rotatiu britànic *The Guardian* en la peça "[Nature of Las Ramblas attack provides harsh lessons in fight against terror](#)". El text que s'inclou al final de l'article és el següent: "This article was amended on 18 August 2017 to remove a reference to 10 terrorist conspiracies being foiled in Spain last year. None of these were related to Islamist terrorism, which was the context in which they were being referenced." La versió anterior de l'article indicava que s'havien frustrat 10 conspiracions terroristes a Espanya l'any passat, però cap d'aquestes 10 conspiracions estava relacionada amb el terrorisme gihadista com podia despendre's de l'article.

3.8.6. No utilitzar en profit propi informacions privilegiades i evitar el conflicte d'interessos

En referència al criteri 8 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes, no s'ha pogut localitzar cap situació en què els diaris estudiats hagin pogut **utilitzar en profit propi les informacions privilegiades** que haguessin pogut rebre en el marc del seu exercici professional. En la mateixa línia, tampoc hi ha elements per indicar que aquests mitjans incorrèssin en un **conflicte d'interessos**, que segons l'article 7 del Codi cal evitar independentment que les situacions siguin d'àmbit polític, financer, econòmic o familiar. Convé mencionar, però, el cas de l'editorial "[Terroristas muertos](#)" publicat per *El País* el 18 d'agost. En la darrera part de la peça s'observa com el mitjà anteposa els seus interessos polítics (en contra del referèndum d'autodeterminació de Catalunya de l'1 d'octubre) a la seva imparcialitat com a mitjà de comunicació davant d'un atemptat terrorista. Reproduïm un dels paràgrafs finals de l'editorial: "Un ataque de esta magnitud tiene que ser un aldabonazo que devuelva a la realidad a las fuerzas políticas catalanas que, desde el Govern, el Parlament o los movimientos por la independencia han hecho de la quimera secesionista la sola y única actividad de la agenda política catalana en los últimos años. Es hora de acabar con los sinsentidos democráticos, la violación flagrante de las leyes, los juegos de engaños, los tacticismos y los oportunismos políticos. Es hora de que nuestros gobernantes, todos nuestros gobernantes, trabajen en beneficio de los verdaderos y principales intereses de los ciudadanos".

De forma similar, en l'editorial de *El Mundo*, "[Unidad y firmeza en la lucha contra el yihadismo en toda Europa](#)", s'explicita el següent: "Estos datos tendrían que hacer reflexionar a las autoridades catalanas sobre una política de acogida en la que han primado a veces los intereses electoralistas, vinculados al independentismo, sobre la seguridad nacional". Aquesta vinculació entre el procés català i l'acollida de nous immigrants amb l'atemptat per part de *El Mundo* i *El País* va ser criticada per [Nació Digital](#).

3.8.7. Recomanació sobre Internet

En referència a les recomanacions sobre Internet, a més de tots els elements comentats anteriorment, convé aturar-nos la moderació dels comentaris. Tal com s'explicita en l'Annex B del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, "els comentaris dels usuaris en les notícies difoses en les webs informatives han de ser moderats pels seus responsables editorials. Aquests han de disposar de mecanismes i eines adequats per impedir la difusió de missatges injuriosos que atemptin contra la dignitat de les persones i grups socials, o que indueixin a la discriminació, la violència i l'odi". Si bé aquesta prescripció és inequívoca, diversos dels mitjans estudiats no van prendre totes les precaucions necessàries. Per exemple, en els comentaris de les notícies publicades en el lloc web de *La Vanguardia* es recullen

expressions desafortunades com “menos tolerancia que mata y más mano dura” o “acoger esta gentuza con los brazos abiertos trae estas consecuencias”. El compte oficial de Facebook del mitjà també s’hi recullen frases com “seguro que son árabes defender lo indefendible pobrecitos que sigan entrando y matándonos” o “qué puñeta que se queden en sus países de origen no hay uno mejor que otro son fanáticos de su religión que la practiquen en su país y se vistan como todo el mundo y si no se adaptan fuera”. L’absència d’una moderació filtre ètic en els comentaris dels lectors en altres mitjans també s’exemplifica en el cas de *El Nacional*. En notícies que informen sobre els presumptes terroristes, com [“Buscan Moussa Oukabir, presunto autor del atentado de Barcelona”](#) s’inclouen comentaris amb insults xenòfobs i incitacions a la violència.

4. Conclusions

La present anàlisi ens permet conèixer el comportament del diaris estudiats durant els atemptats ocorreguts a Barcelona i Cambrils. La major part dels mitjans digitals examinats han respectat un gran nombre dels principis recollits al Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, pel qual vetlla el Consell de la Informació de Catalunya: s’ha ofert als lectors informació precisa, acurada i contextualitzada; s’han utilitzat mètodes lícits per obtenir informació; i s’ha emprat un ampli ventall de fonts informatives per desenvolupar i sustentar la cobertura. No obstant això, tal com s’observa a la taula annexa a aquest informe, l’incompliment d’altres principis recollits en el Codi ens ajuda a reflexionar sobre els reptes i desafiaments davant dels quals es troben els periodistes en situacions d’aquest tipus.

Una de les qüestions fonamentals sobre les que cal aturar-se és l’incompliment de manera generalitzada del principi 11 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, que fa referència a la protecció dels drets dels menors. En aquest apartat s’especifica de forma clara que “cal evitar la difusió de la identitat dels menors quan apareixen com [...] inculpats en causes criminals” i que “com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares”. Tot i això, s’ha localitzat un gran nombre de notícies que inclouen la identificació d’un dels implicats, menor d’edat. De la mateixa manera, s’han publicat diverses imatges de menors desallotjant la zona afectada per l’atemptat. Crida l’atenció que, si bé aquest anàlisi inclou diaris de diferents cultures periodístiques, la pràctica totalitat hagi fet cas omís a aquest principi.

La immediatesa que ofereix el periodisme digital i la necessitat d’informar a l’audiència en temps real són una arma perillosa per als periodistes, ja que la informació de qualitat pot quedar condicionada a l’espectacularització del contingut en el qual la presència de menors d’edat pot contribuir a dramatitzar els fets. Sobre aquesta qüestió també se n’ha fet ressò el

Consell de l'Audiovisual de Catalunya en el seu [informe](#) sobre la cobertura dels atemptats a la ràdio i la televisió, publicat el passat 13 de setembre de 2017.

Conseqüències similars s'observen en l'omissió per part de la major part dels rotatius estudiats de l'article 9 del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya. Les imatges publicades per diversos diaris posa en qüestió el respecte al dret a la privacitat ja que en elles es pot veure clarament la identitat de les víctimes supervivents, així com algunes de les mortals. L'ús i abús de la imatge en l'era digital fa difusa una frontera que caldria mantenir ferma, com és la distinció entre l'interès públic i privat. En aquest punt també cal assenyalar el problema que planteja l'accés que donen alguns diaris a través de les seves notícies a contingut audiovisual (fotografies i vídeos) creats generalment per usuaris o per altres mitjans, i que contenen imatges d'extrema duresa. Diversos mitjans no fan cap tipus d'advertència als seus lectors sobre aquest contingut, de manera que exposen als ciutadans a un tipus de contingut que no compleix amb els principis elementals de l'ètica periodística.

D'altra banda, convé ressaltar que la major part dels diaris no va respectar de manera completa el punt 1.5 de les *Recomanacions sobre la cobertura informativa d'actes terroristes* que fa referència a l'adjectivació del terrorisme. En aquest punt s'indica que "els actes terroristes els cometem individus, no països, ètnies o religions" i, tot i que molts diaris van optar per adjectivar el terrorisme com a "terrorisme gihadista", també van fer ús d'expressions errònies com "terrorisme islàmic". De la mateixa manera, es menciona en múltiples ocasions l'origen dels presumptes responsables de l'atac, el que pot contribuir a estigmatitzar aquest origen nacional i a criminalitzar el fet migratori en general, com es recorda a l' *Annex F: Recomanació sobre la cita de nacionalitats i ètnies* del Codi Deontològic.

Totes aquestes observacions (a les quals caldrà sumar noves investigacions sobre la cobertura dels atemptats succeïts a d'altres ciutats com Londres, París o Berlín), han de permetre als periodistes reflexionar sobre les bones i males praxis en el tractament d'atemptats terroristes, amb la finalitat que aquest debat reverteixi en el seu exercici professional present i futur.

El coneixement d'aquestes mancances també ha de servir perquè els ciutadans adquireixin una consciència crítica sobre l'ètica professional i la qualitat informativa que cal exigir als mitjans de comunicació, ja siguin de titularitat pública o privada, en les societats democràtiques. Tenint en compte el caràcter essencial del públic en la tasca de retiment de comptes dels mitjans de comunicació (Fengler et al., 2014; Mauri-Ríos i Ramon-Vegas, 2015), convé recordar que tots ciutadans a casa nostra tenen l'oportunitat de fer sentir la seva veu i expressar els seus dubtes, queixes i suggeriments sobre les decisions ètiques preses pels mitjans de comunicació al Consell de la Informació de Catalunya. En el convuls context social i

comunicatiu en què ens trobem, la participació activa de les audiències és indissociable de la lluita i el compromís per la defensa dels valors i estàndards ètics de la informació.

5. Referències

Almiron, N.; Narberhaus, M.; Mauri-Ríos, M. (2016). "Mapping media accountability in stateless nations". *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies*, 8(2): 207–225.

Altheide, D.L. (1996). *Qualitative media analysis*. Thousand Oaks, California: Sage.

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5a edició). Oxford: Oxford University Press.

Christians, C.; Glasser, T.; McQuail, D.; Norderstreng, K.; White, R. (2009). *Normative theories of the media. Journalism in democratic societies*. Urbana: University of Illinois Press.

Delli Carpini, M.X.; Keeter, S. (1996): *What Americans know about politics and why it matters*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

Fengler, S.; Eberwein, T.; Mazzoleni, G.; Porlezza, C.; Russ-Mohl, S. (2014). *Journalists and media accountability. An international study of news people in the digital age*. Nova York: Peter Lang Publishing.

Mauri-Ríos, M.; Ramon-Vegas, X. (2015). "Nuevos sistemas de rendición de cuentas de la información periodística. Una exploración del escenario online español". *El Profesional de la información*, 24(4): 380–389.

Meyers, C. (Ed.) (2010). *Journalism ethics: a philosophical approach*. Nova York: Oxford University Press.

Rodríguez-Martínez, R.; López-Meri, A.; Merino-Arribas, A.; Mauri-Ríos, M. (2017). "Instrumentos de rendición de cuentas en España. Análisis comparativo en Cataluña, Galicia, Madrid y Valencia". *El Profesional de la información*, 26(2): 255–266.

Sanders, K. (2003). *Ethics and journalism*. London: Sage.

Singer, J.B. (2013). "The ethical implications of an elite press". *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality*, 28(3): 203–216.

	Ara	El Punt Avui	La Vanguardia	El Periódico	VilaWeb	Nació Digital	El Nacional	El País	El Mundo	The Guardian	Le Monde	The New York Times	The Washington Post	Süddeutsche Zeitung
01. Informar de manera acurada i precisa														
02. Evitar perjudicis per informacions sense prou fonament														
03. Rectificar les informacions incorrectes														
04. Utilitzar mètodes lícits i dignes per obtenir informació														
05. Citar les fonts i preservar el secret professional														
06. Conciliar els drets individuals amb el dret del públic a saber														
07. Evitar el conflicte d'interessos														
08. No utilitzar en profit propi informacions privilegiades														
09. Respectar el dret a la privacitat														
10. Salvaguardar la presumpció d'innocència														
11. Protegir els drets dels menors														
12. Respectar la dignitat de les persones i la seva integritat física i moral														
Annex A. Recomanació sobre manipulació d'imatges														
Annex B. Recomanació sobre Internet														
Annex C. Recomanació sobre el plagi														
Annex D. Recomanació sobre el tractament de conflictes bèl·lics o armats														
Annex E. Recomanació sobre l'ús del terme "il·legals" referit a persones														
Annex F. Recomanació sobre la cita de nacionalitats i ètnies														

Annex. Compliment dels preceptes del Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya en la mostra estudiada. En color verd s'assenyala que els mitjans no van incórrer en errors destacables en el principi en qüestió.